

УДК 378.147:80

М. М. Починкова

**МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ЗАСВОЄННЯ ЗНАНЬ З ФІЛОЛОГІЧНИХ
ДИСЦИПЛІН ПІД ЧАС НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ (традиційна та дистанційна форма)**

Протягом останніх років в Україні відбувається боротьба за незалежність і суверенітет. З жовтня 2014 р. ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» знаходиться в евакуації в м. Старобільськ, Луганської обл. Під час евакуації університет утратив матеріально-технічну базу, необхідним стало термінове вирішення складної ситуації щодо організації навчального процесу. Вихід було знайдено в поєднанні декількох форм навчання – традиційної (денної, заочної) та дистанційної.

Традиційна форма навчання використовується під час навчання у вишах протягом декількох останніх століть. Вона передбачає використання в навчальному процесі таких форм як лекції, практичні й семінарські заняття. З входом України до Болонського процесу під час навчання використовується ECTS, що, у свою чергу, передбачає таких форм як контрольна модульна робота, контроль самостійної роботи.

Дистанційне навчання давно використовується в світі. Найбільш широко воно застосовується в США, Великобританії, Франції, Іспанії, Китаї, Німеччині та ін. Так, у Відкритому університеті Великобританії щорічно навчається більше 20 тис. студентів, у відкритому університеті Хаген (Німеччина) – понад 50 тис. студентів, у INTEC-коледжі Кейптауна за системою дистанційного навчання щорічно навчається більше 68 тис. студентів, у США дистанційне навчання використовують близько 60% університетів [5, с. 12]. Об'єктивною передумовою цього є інформаційна сутність навчального процесу, у якій особливе місце належить інформаційному обміну між викладачем і студентом.

Вивчення проблематики дистанційних курсів, їх застосування й упровадження є доволі активним останнім часом. Науково-педагогічні засади дистанційного навчання розглядаються в роботах В. Кухаренка, Є. Полат, Д. Чернилевського та ін.; гуманізація освіти та дидактичні основи дистанційного навчання, зокрема гуманістично зорієнтований підхід до навчання представлені в дослідженнях Б. Гершунського, І. Загв'язинського, В. Сластьоніна та ін.; дидактичні особливості дистанційного навчання розкрито в працях Елен К. Вотермен, М. Моїсєєвої, Є. Полат, Вільяма Дж. Хассона, А. Шабанова та ін.

Однак, деякі аспекти дослідження організації навчального процесу через засоби дистанційного навчання залишаються поза увагою, зокрема, моніторинг якості засвоєння знань з філологічних дисциплін під час навчання майбутніх учителів початкових класів.

Останніми роками в педагогічній науці значно зріс інтерес до моніторингу якості освіти. Цій проблемі присвячено значну кількість праць вітчизняних і зарубіжних дослідників. В. Андрущенко, В. Астахова, К. Астахова, Л. Горбунова, В. Кремень, М. Култаєва, С. Ніколаєнко та ін. досліджують проблему моніторингу в соціально-філософському та педагогічному аспектах, О. Величко, В. Вікторов, Т. Гусен, Б. Жебровський – у філософсько-освітньому, управлінському, А. Вілохін, А. Ісаєва, Г. Сігєєва, В. Кальней, С. Шишов, Дж. Уїлмс та інші досліджують рівень розвитку моніторингу в межах загальноосвітніх навчальних закладів, Д. Кемпбел вивчає оцінювання навчальних програм, В. Аванесов, та ін. – організацію поточного відслідкування системи набутих знань умінь і навичок учнів, М. Поташник – управління якістю освіти, Д. Матрос, Д. Полев, Н. Мельнікова та ін. – управління якістю освіти на основі нових інформаційних технологій [2].

Отже, мета нашої статті – розкрити особливості моніторингу якості засвоєння знань філологічних дисциплін під час навчання майбутніх учителів початкових класів.

У Тлумачному словнику української мови дефініція «моніторинг» визначається як безперервне стеження за яким-небудь процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату, а також прогнозування та запобігання критичним ситуаціям [4]. Тобто, можна сказати, що моніторинг це своєрідний процес діагностування, а моніторинг якості навчання – процес діагностування очікуваних та бажаних результатів.

Т. Лукіна розрізняє два типи моніторингу залежно від того, хто проводить це дослідження: внутрішній і зовнішній [1, с. 41].

Під внутрішнім авторка розуміє моніторинг якості освіти фахівцями самої установи (навчального закладу або органу управління освітою) задля поліпшення ефективності адміністрування, активізації навчально-виховної діяльності, виявлення прогалин у знаннях учнів (студентів), проведенні дослідницької роботи щодо раціональності педагогічної методики тощо [3, с. 12].

Зовнішній моніторинг здійснюється незалежними спеціальними установами найчастіше для отримання статистично значущої достовірної інформації, яка є основою освітньої статистики держави [3, с. 12].

С. Баля, В. Красовська виділяють наступну структуру моніторингу якості освіти за різними напрямками дослідження:

- педагогічний – вивчення рівня навчальних досягнень учнів, студентів, якості змісту освіти;
- психологічний;
- соціологічний;
- медичний;
- статистичний;
- ресурсний;

- кадровий;
- управлінський [3, с. 14].

У нашому дослідженні ми будемо говорити про внутрішній педагогічний моніторинг.

Під час освітньої діяльності викладач постійно здійснює моніторинг якості знань щодо матеріалів його курсу. Звичайно, такий моніторинг здійснюється за різними параметрами та критеріями. Підставою є визначення мети й завдання вивчення курсу в робочій програмі, результати оцінювання студентів. Такі критерії викладач розробляє власноруч, оскільки розроблених критеріїв на сьогодні немає.

Майбутні учителів початкових класів у своєму навчальному плані мають цілу низку філологічних дисциплін, зокрема «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Сучасна українська мова з практикумом», «Основи лінгвістичної підготовки майбутніх учителів» та ін.

Протягом 2015-2016 н.р. ми провели опитування викладачів навчально-наукового інституту педагогіки і психології ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» щодо моніторинга якості власних курсів філологічного спрямування.

За допомогою анкетування ми намагались з'ясувати, як викладачі курсів філологічного спрямування проводять моніторинг якості навчання студентів – майбутніх учителів початкових класів.

З власного досвіду ми знаємо, що викладачі постійно проводять контроль засвоєних знань студентів, який може виступати складовою моніторинга якості засвоєних знань. Це відбувається через перевірку письмових завдань (вправ, доповідей, рефератів), усних відповідей на теоретичні питання практичного або семінарського заняття, модульні контрольні роботи, контроль самостійної роботи. Результатом такої перевірки є підсумкова оцінка за курс.

Отже, першим запитанням анкети було з'ясування складових, які містить підсумкова оцінка за традиційний курс. Викладачі назвали такі складові: відвідування, якість виконаних завдань, результати модульної контрольної роботи, результати контролю виконання самостійної роботи, відповіді на теоретичні запитання практичних занять. Відсоткове співвідношення в оцінці таке:

- за практичні завдання викладачі виставляють від 20% до 50% від загальної кількості балів (за ECTS – 100 балів);
- за модульну контрольну роботу – від 30% до 50%;
- за контроль самостійної роботи – від 20% до 30%.

Оцінка дистанційного курсу містить менше параметрів, 80% опитуваних назвали якість виконаних письмових завдань і результати модульної контрольної роботи. Тільки 20% викладачі враховують у загальній оцінці курсу результати контролю самостійної роботи.

Отже, підсумкова оцінка за традиційний курс містить більше показників ніж підсумкова оцінка за традиційний курс.

На друге запитання анкети «Чи погоджуєтесь Ви з думкою: підсумкова оцінка за курс повністю відображає рівень засвоєних знань студентів? Чому?» були дані такі відповіді: «Певною мірою відображає, це видно із ставлення студента до навчання і якості виконання завдань», «Так, при традиційному навчанні. Частково – при вивченні дистанційно: дуже важко перевірити справжній рівень знань, коли курс вивчається дистанційно. Відповіді часто одноманітні й частіше нагадують добре оформлений реферат, аніж висловлення власної думки», «Ні, тому що філологічні курси повинні відображати мовленнєвий рівень студента, вміння правильно й аргументовано доводити думку, імпровізувати», «Оцінка повинна відображати рівень знань і систематичність навчання» та ін. – 40% викладачів вважають, що підсумкова оцінка за курс відображає рівень засвоєних знань, 40% – підсумкова оцінка не відображає повністю рівень засвоєних знань з філологічних дисциплін, а 20% вважають, що в підсумковій оцінці не вистачає інструментарію для оцінки засвоєних знань.

Оскільки складовими підсумкової оцінки є практичні завдання й самостійна робота, розглянемо які види робіт використовуються викладачами для моніторингу засвоєних знань. Серед основних у традиційному курсі були названі евристична бесіда, виконання групових та індивідуальних завдань, диспут, дискусія, виконання вправ, творчих завдань, написання творів, відповідь на теоретичні запитання, роздум, аналіз тексту, добір додаткової інформації, тести, ділові ігри, створення презентацій, робота зі словниками та ін. У дистанційному курсі викладачі використовують значно менше видів робіт для моніторингу засвоєних знань – виконання вправ, творчих завдань, написання творів, рефератів, повідомлень, оформлення презентацій, тести, письмові відповіді на теоретичні запитання та ін.

Контрольні модульні роботи традиційно проводяться у вигляді тестового контролю, як у традиційній формі, так і в дистанційній.

Під час контролю самостійної роботи викладачі застосовують написання доповідей, укладання термінологічних словників, тестування, творчі вправи, реферати, тести, читання текстів художньої літератури, опрацювання критичної літератури, самостійне опрацювання нескладних поточних тем, відповіді на запитання. Як бачимо, для перевірки засвоєних знань викладачі використовують значну кількість завдань в обох формах навчання.

Наслідком моніторингу засвоєних знань є зміна наповнюваності курсу. За результатами опитування 60% викладачів щорічно змінюють наповнюваність традиційних курсів і 80% – дистанційних. Ці зміни зумовлені здебільшого змінами навчальних планів та в шкільних програмах.

Часто викладачі проводять моніторинг якості засвоєних знань без урахування думки студентів щодо якості самого курсу. Тільки 40% викладачів проводять опитування студентів щодо якості традиційних і дистанційних курсів.

Таким чином, результати анкетування засвідчили, що внутрішній педагогічний моніторинг якості засвоєних знань з філологічних дисциплін під час навчання майбутніх учителів початкових класів здійснюваний викладачами має різні критерії й підходи. Зазвичай результатом такого моніторингу є підсумкова оцінка за курс, яка складається із урахування різних складових: переважно результатів виконання практичних завдань, контрольних модульних робіт та контролю виконання самостійної роботи. Звичайно, наше дослідження не претендує на вичерпність. Проблема моніторингу якості освіти багатоаспектне та складне питання, яке потребує різних підходів та розробки інструментарію, зокрема розробки критеріїв якості дистанційних і традиційних, критеріїв якості навчання, опитування студентів тощо.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у розробці критеріїв моніторингу якості розроблених курсів філологічного спрямування в навчанні майбутніх учителів початкових класів.

Список використаної літератури

- 1. Лукіна Т.** Види моніторингових досліджень. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / Т. Лукіна / За заг. ред. О. І. Локшиної. – К. : К.І.С, 2004. – С. 40–48. **2. Моніторинг** якості освіти: педагогічний аналіз // Освіта.ua. Середа, 19 жовтня / Електронний ресурс / Режим доступу : <http://osvita.ua/school/method/353/>
- 3. Моніторинг** якості освіти : принципи, форми, вимоги (довідник-посібник) / Уклад. С. А. Баля, В. Ю. Красовська. – Хмельницький : ХОППО. – 2013. – 61 с. **4. Моніторинг** // E-slovník Тлумачний словник української мови / Електронний ресурс / Режим доступу : <http://eslovnik.com/%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D1%96%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B3>
- 5. Трайнев В. А.** Дистанционное обучение и его развитие : (обобщение методологии и практики использования) / В. А. Трайнев, В. Ф. Гуркин, О. В. Трайнев. – М. : Издат.-торг. корпорация «Дашков и К^о», 2007. – 294 с.

Починкова М. М. Моніторинг якості засвоєння знань з філологічних дисциплін під час навчання майбутніх учителів початкових класів (традиційна та дистанційна форма)

У статті розкрито особливості внутрішнього педагогічного моніторингу якості засвоєння знань з філологічних дисциплін під час навчання майбутніх учителів початкових класів (традиційна та дистанційна форма). Представлено результати анкетування викладачів щодо основних аспектів моніторингу якості засвоєння знань з філологічних дисциплін під час навчання майбутніх учителів початкових класів. Визначено, що основним аспектом моніторингу засвоєння знань з філологічних дисциплін є підсумкова оцінка за курс, яка містить декілька складових, серед яких оцінка за виконані письмові роботи, результати модульних контрольних робіт та контролю самостійної роботи.

Ключові слова: моніторинг якості засвоєння знань, традиційна форма навчання, дистанційна форма навчання.

Починкова М. Н. Мониторинг качества усвоения знаний по филологическим дисциплинам при обучении будущих учителей начальных классов (традиционная и дистанционная форма)

В статье раскрыты особенности внутреннего педагогического мониторинга качества усвоения знаний по филологическим дисциплинам при обучении будущих учителей начальных классов (традиционная и дистанционная форма). Представлены результаты анкетирования преподавателей по основным аспектам мониторинга качества усвоения знаний по филологическим дисциплинам при обучении будущих учителей начальных классов. Определено, что основным аспектом мониторинга усвоения знаний филологических дисциплин есть итоговая оценка за курс, который содержит несколько составляющих, среди которых оценка выполненные письменные работы, результаты модульных контрольных работ и контроля самостоятельной работы.

Ключевые слова: мониторинг качества усвоения знаний, традиционная форма обучения, дистанционная форма обучения.

Pochynkova M. Monitoring the Quality of Learning of Philological Sciences During Training Primary School Teachers (Traditional and Distance Form)

The article describes the features of the internal monitoring educational quality of learning of philological sciences during training primary school teachers (traditional and distance form). Briefly Author determined the definition of "monitoring the quality of knowledge", its types and structure. The results of a survey of teachers on basic aspects of monitoring the quality of learning of philological sciences during training primary school teachers. Determined that the main aspect of monitoring learning filoloichnyh dysytsplin is the final grade for the course, which includes several components, including the assessment made by written work, the results of module tests and control of independent work. The survey results showed that internal monitoring educational quality of learning of philological sciences during training future teachers of primary school teachers have implemented different criteria and approaches. The problem of education quality monitoring multidimensional and complex issue that requires different approaches and development tools, including the development of quality criteria for distance and traditional learning quality criteria, poll students and others.

Key words: monitoring the quality of learning, traditional form navachnnya, distance learning.

Стаття надійшла до редакції 03.08.2016 р.

Прийнято до друку 30.09.2016 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Савченко С. В.